

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה : שלוש שעות וחצי.ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלוש סוגיות .מסוגיות אלה יש לבחור בשתי הסוגיות שלמדתם.

(לכל סוגיה – 50 נקודות ; סך הכול – 100 נקודות)

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.ד. הוראות מיוחדות : (1) יש לענות אך ורק על שאלות הקשורות לסוגיות שלמדתם.

(2) יש לבסס את דבריכם על המקורות. יש לכתוב בקיצור ובבהירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה .

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה .

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי .

בהצלחה !

השאלות

שימו לב: יש לבחור בשתי הסוגיות שלמדתם ולענות על השאלות בסוגיה זו, לפי ההוראות.

סוגיה א – תורה ומצוות (50 נקודות)

אם בחרתם בסוגיה זו, ענו על חמש מן השאלות 1 – 7 (לכל שאלה – 10 נקודות)

רס"ג, אמונות ודעות, הקדמה

1.

א. "והחסד הראשון והחשוב ביותר שבחסדיו לבריותיו הוא שנתן להם את ההויה".

(1) הסבירו את דברי רס"ג אלו.

(2) לדעתכם, מדוע נתינת ההויה היא חסד? הסבירו את תשובתכם. (5 נקודות)

ב. רס"ג שואל מדוע התנה ה' את השכר בקיום המצוות, והרי לכאורה נראה שמתן שכר גם בלא קיום מצוות הוא חסד גדול יותר. מהי התשובה של רס"ג על שאלה זו?

(5 נקודות)

ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון ומאמר שלישי

2.

א. (1) הביאו את המשל שמביא ריה"ל על "סכל שחדר לתוך אוצר של תרופות".

(2) הסבירו את הנמשל למשל זה. (6 נקודות)

ב. חכמים הוסיפו מצוות שאינן כתובות בתורה, כגון קריאת מגילה בפורים והדלקת נר חנוכה.

לפי ריה"ל, איך יתכן ליישב תופעה זו עם אזהרת התורה "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"? (4 נקודות)

רמב"ם, הלכות דעות, פרק שביעי

3.

הרמב"ם מציין כמה עבירות הכלולות באיסור "לא תלך רכיל בעמך":

1. רכיל, 2. לשון הרע, 3. מוציא שם רע, 4. בעל לשון הרע, 5. אבק לשון הרע.

הסבירו לפי הרמב"ם שלוש מתוך חמשת העבירות האלה. (10 נקודות)

רמב"ן, פירוש על התורה, שמות י"ג, טז

4.

א. "... מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה".

(1) לפי הרמב"ן, ציינו את שלושת השיבושים באמונה.

(2) מה עשה ה' כדי לבטל את אותן דעות משובשות? (5 נקודות)

ב. (1) הסבירו, לפי הרמב"ן, מה עוזר להמשיך את ביטול הדעות המשובשות לדורות הבאים.

(2) ציינו דוגמה אחת של הרמב"ן או שלכם, לתשובה בסעיף (1). (5 נקודות)

ר"י אלבו, ספר העיקרים, מאמר שלישי

5.

א. לפי ר"י אלבו, מצוות התורה נחלקות לשלושה חלקים: דעות, חוקים ומשפטים.

הביאו דוגמה לכל אחד מן החלקים. (5 נקודות)

ב. ר"י אלבו שואל כיצד חלק המשפטים שבתורה מביא את האדם לשלמות שהיא יותר מן השלמות החברתית הרגילה.

(1) מהי תשובתו של ר"י אלבו לשאלה זו?

(2) הסבירו את הדוגמה שר"י אלבו נותן לתשובתו מאכילת קרבן הפסח. (5 נקודות)

מהר"ל, תפארת ישראל

6.

א. טורנוסרופוס הרשע שאל את רבי עקיבא: אם הקב"ה רוצה במילה למה אין הולד יוצא מהול?

(1) ציינו את שתי הדוגמאות שרבי עקיבא מביא בתשובתו.

(2) לפי מהר"ל, הסבירו כיצד כל אחת מן הדוגמאות שצינתם מסייעת ליישב את שאלתו של טורנוסרופוס. (6 נקודות)

(6 נקודות)

ב. לפי מהר"ל, הסבירו מדוע ציוותה התורה למול את הבנים דווקא ביום השמיני. (4 נקודות)

7. הרב קוק, חזון הצמחונות והשלום

- א. בשנים האחרונות גוברת הקריאה של ארגונים המגינים על זכויות בעלי החיים להפסיק לאכול בעלי חיים. לדעתכם, האם הרב קוק היה תומך בקריאה זו? נמקו את תשובכם. (5 נקודות)
- ב. הסבירו מהיכן וכיצד הרב קוק לומד שלעתיד לבוא יהיה אסור לאכול בשר. (5 נקודות)

סוגיה ב – עם ישראל עם סגולה (50 נקודות)

אם בחרתם בסוגיה זו, ענו על חמש מן השאלות 8 – 14 (לכל שאלה – 10 נקודות)

8. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

- א. ריה"ל מביא כמה הוכחות מן התורה שה' לא החשיב את חטא העגל לחטא חמור. ציינו שתי הוכחות. (5 נקודות)
- ב. לפי ריה"ל, מהו ההבדל בין עשיית העגל לבין עשיית הכרובים? (5 נקודות)

9. רמב"ם, איגרת תימן

- א. למה מדמה הרמב"ם את ההבדל "בין דתנו לבין הדתות אשר נידמו לה"? (4 נקודות)
- ב. ציינו שני מאפיינים חיצוניים שבהם הדתות האחרות דומות לדת ישראל, ושני מאפיינים פנימיים שבהם דת ישראל שונה מן הדתות האחרות. (6 נקודות)

10. רמב"ם, הלכות עבודת כוכבים, פרק א

- א. (1) לפי הרמב"ם, תארו את שלושת השלבים בהתפתחות העבודה הזרה בעולם. (5 נקודות)
- (2) כיצד הגיע אברהם אבינו לדרך ה'?
- ב. (1) מה עשה יעקב אבינו כדי שלא תשתכח דרך ה'?
- (2) שעבוד מצרים כמעט גרם לבני ישראל לשכוח את דרך ה'. מה עשה ה' כדי שדרך זו תישמר לדורות?

11. מהר"ל, נצח ישראל, פרק י"א

- א. לפניכם שני פסוקים:
- "והייתם לי לעם ואנוכי אהיה לכם לאלוקים". (ירמיה, ל, כב)
- "והייתי להם לאלוקים והמה יהיו לי לעם". (יחזקאל, לז, כז)
- (1) על פי המהר"ל, כתבו מהו ההבדל העיקרי בין הפסוקים.
- (2) ציינו ונמקו מהו הפסוק שמתייחס לעם ישראל ומהו הפסוק שמתייחס לאומות העולם. (6 נקודות)
- ב. בימינו, חלק גדול מעם ישראל אינו הולך בדרך התורה. על פי המהר"ל, האם ייתכן שבחירת ה' בעם ישראל תתבטל? נמקו את תשובתכם. (4 נקודות)

12. הראי"ה קוק, הקדמה ל"שבת הארץ"

- א. לפי הרב קוק, הסבירו כיצד הגלות מרפאת את העם וכיצד היא מרפאת את הארץ מן החטא שגרם לניתוק ביניהם. (5 נקודות)
- ב. לפי הרב קוק, הגאולה "באה במסתרים" לשתי קבוצות בעם ישראל. ציינו מי הן שתי הקבוצות, והסבירו מה נסתר מעיני כל אחת מהן. (5 נקודות)

הרב ויינברג, שרידי אש

13.

- א. (1) על פי הרב ויינברג, בדורנו נוספה עוד קדושה לארץ ישראל. הסבירו מהי אותה קדושה שנוספה.
 (2) לדעתכם, האם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות יכולים להוסיף קדושה לארץ? נמקו את תשובתכם.
 ב. "ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון... בוכים בקול גדול".
 (עזרא ג, יב)

- (1) על פי הרב ויינברג, הסבירו את הסיבה לבכי של רבים מעם ישראל.
 (2) הרב וייברג טען שתגובה זו באה לידי ביטוי גם עם הקמת מדינת ישראל. הסבירו את טענתו.
 (5 נקודות)

הרב סולובייצ'יק, קול דודי דופק

14.

- א. "והנוכרי הבא להסתפח אל האומה מקבל עליו עול שתי הבריתות".
 (1) ציינו את שתי הפעולות שהמתגייר חייב לעשות כדי להתגייר.
 (2) על פי הרב סולובייצ'יק, ציינו מהי ה"ברית" שבאה לידי ביטוי בכל אחת מן הפעולות האלה, וכתבו היכן נכרתה כל אחת מן ה"בריתות" האלה.
 ב. (1) הסבירו את המשל על האדם בעל שני הראשים ואת הנמשל של משל זה.
 (2) על פי הרב סולובייצ'יק, כתבו מהי ה"ברית" שבאה לידי ביטוי במשל זה, והסבירו כיצד "ברית" זו באה לידי ביטוי במשל זה.
 (5 נקודות)

סוגיה ג – בחירה, השגחה, שכר ועונש

(50 נקודות)

אם בחרתם בסוגיה זו, ענו על חמש מן השאלות 15 – 21 (לכל שאלה – 10 נקודות)

רס"ג, אמונות ודעות, מאמר תשיעי

15.

- א. הביאו ראיה אחת מן המושכל וראיה אחת מן המקרא לקיומו של העולם הבא, לפי רס"ג. (5 נקודות)
 ב. לפי רס"ג, כתבו את שתי הסיבות שבגללן התורה אינה מזכירה במפורש את הגמול בעולם הבא אלא רק את הגמול בעולם הזה.
 (5 נקודות)

ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

16.

- א. על פי ריה"ל, יש אנשים שהם "סגולה וגרעין".
 (1) הסבירו כיצד באה לידי ביטוי ה"סגולה" באנשים אלה.
 (2) מהו השינוי שחל בעניין הסגולה בתקופת יעקב אבינו?
 ב. "ויהיה מנהג הטבע נוהג בכל העולם כולו, אך לא בכס".
 ציינו דוגמה אחת לתופעה זו בזמן שעם ישראל הולך בדרך ה', ודוגמה אחת לתופעה זו בזמן שעם ישראל עובר על דברי ה'.
 (5 נקודות)

רמב"ם, הקדמה למסכת אבות ("שמונה פרקים"), פרק שמיני

17.

- א. חכמים אמרו: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".
 לפי הרמב"ם, מהם הדברים כלולים במשפט "הכל בידי שמים", ומהם הדברים הכלולים במשפט "חוץ מיראת שמים"?
 ב. יש הטוענים שהעובדה שה' יודע את כל מה שיקרה בעתיד, סותרת את עיקרון הבחירה החופשית.
 מהי תשובת הרמב"ם לטענה זו?
 (4 נקודות)

18. רמב"ן, פירוש לתורה, בראשית, י"ז, א
- א. (1) מהו סוג הניסים שבאים לידי ביטוי בשם ש-ד-י? ציינו דוגמה אחת לסוג זה של ניסים.
 (2) מהו סוג הניסים שבאים לידי ביטוי בשם "המפורש" (שם "ה-ו-י-ה")? ציינו דוגמה אחת לסוג זה של ניסים. (6 נקודות)
 ב. על פי הרמב"ן, מהו ההסבר לציווי "תמים תהיה עם ה' א-לוקיך"? (4 נקודות)
19. רמח"ל, דרך ה', חלק א, פרק ג
- א. "כדי שהדבר הזה (הבחירה החופשית) יהיה נשלם כראוי, גזרה החכמה העליונה שיהיה האדם מורכב משני הפכים."
 (1) מה הם "שני הפכים"?
 (2) הסבירו כיצד ישלימו שני הפכים את הבחירה החופשית. (5 נקודות)
 ב. (1) לפי רמח"ל, הסבירו את המושגים "עולם הנשמות" ו"תחיית המתים".
 (2) מהו התפקיד של עולם הנשמות ושל תחיית המתים בדרכו של האדם לשלמות האמיתית? (5 נקודות)
 הסבירו את תשובתכם.
20. חזון איש, אמונה וביטחון
- א. לפי חזון איש, מהי ההבנה המוטעית של המושג "ביטחון" הרווחת אצל מאמינים רבים, ומהי המשמעות האמיתית של מושג זה?
 (5 נקודות)
 ב. (1) לפי חזון איש, מה הייתה הטעות של יוסף בפנייתו לשר המשקים?
 (2) מה למד חזון איש מסיפור יוסף בנוגע ל"השתדלות המותרת"? (5 נקודות)
21. הרב דסלר, מכתב מאלהו
- א. (1) על פי רש"י (המובא בספר "מכתב מאלהו"), מהו המעשה של לוט שבזכותו הוא ניצל מהפיכת סדום?
 (2) על פי הרב פינקל (המובא בספר "מכתב מאלהו") הסבירו מדוע ניצל לוט בזכות מעשה זה, ולא בזכות מידת החסד שלו, שבאה לידי ביטוי בהכנסת האורחים של המלאכים. (6 נקודות)
 ב. "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".
 לפי הרב דסלר, הסבירו במה ריבוי תורה ומצוות גורם זכות לעם ישראל. (4 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
 אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך